

Ústav pro českou

literaturu AV ČR, v. v. i.

Institute of Czech

Literature of the CAS

Výroční zpráva 2017

Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.

Institute of Czech Literature of the CAS

Na Florenci 1420/3, 110 00 Praha 1, Czech Republic

T +420 234 612 111, +420 234 612 117

IČO/ID# 68378068 DIČ/VAT ID# CZ68378068

Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2017

Vyhotovena dne 25. 6. 2018

Auditorem ověřena dne 25. 6. 2018

Dozorčí radou pracoviště projednána dne 28. 6. 2018

Radou pracoviště schválena dne 28. 6. 2018

Účetní závěrka, příloha k účetní závěrce, zpráva o jejím auditu a zpráva auditora k výroční zprávě jsou obsaženy v samostatné příloze dostupné na <<http://www.ucl.cas.cz/cs/o-ustavu/vyrocní-zpravy>>.

V Praze dne 28. 6. 2018

Obsah

1. Věda a výzkum	3
1.1 Rámce činnosti ÚČL	4
1.2 Činnost výzkumných útvarů	7
1.3 70. výročí založení ÚČL	14
1.4 Naratologové z celého světa se sešli v Praze	16
1.5 Encyklopedie českého literárního samizdatu	18
1.6 Diskurzivita české a slovenské literatury 19. století	19
1.7 Dějiny české literatury za protektorátu Čechy a Morava	20
1.8 Výročí 150 let od narození Petra Bezruče	21
1.9 Nespatříte hada a Cirkus pictus; vědecká spolupráce v rámci projektu Strategie AV21	23
1.10 Ocenění pracovníků	25
1.11 Činnost výzkumné infrastruktury Česká literární bibliografie	26
2. Publikace	29
2.1 Knižní publikace pracovníků	30
2.2 Publikace vydané v ÚČL	40
2.3 Souhrnné údaje o publikační činnosti	42
3. Mezinárodní spolupráce	43
3.1 Zahraniční badatelé a studenti v ÚČL	44
3.2 Badatelé ÚČL v zahraničí	46
3.3 Konference a kongresy	47
3.4 Konsorcium pro vytváření a využívání informačních zdrojů světové literárněvědné bohemistiky	50
3.5 Mezinárodní evropské projekty	50
4. Výuka a popularizace	53
4.1 ÚČL školám	54
4.2 Pedagogická spolupráce s vysokými školami	57
4.3 Popularizační činnost, konference a práce v redakčních radách odborných časopisů	60
4.4 Účast na literárním dění	63
4.5 Služby pro veřejnost	65
4.6 ÚČL na sociálních sítích	68
5. Hospodaření	69
5.1 Rozpočet	70
5.2 Majetek	72
6. Orgány pracoviště	73
6.1 Ředitel pracoviště	74
6.2 Rada pracoviště	76
6.3 Dozorčí rada	80
7. Další informace	83

1. Věda a výzkum

1.1 Rámce činnosti ÚČL

Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., (dále jen ÚČL) je jediným neuniverzitním pracovištěm v České republice, které se věnuje základnímu výzkumu v oblasti literární vědy. Je garantem výzkumu národní identity v oblasti literatury a nejsilnější institucí svého vědního oboru – literárněvědné bohemistiky – ve světovém měřítku. Předmětem jeho výzkumů jsou historie i současnost české literatury v jejím jazykovém i teritoriálním vymezení, její vztahy s literaturami jiných jazyků či regionů a rovněž literární život v českých zemích od jeho počátků až po dnešek. Zabývá se přitom jak literaturou uměleckou, tak i populární či triviální. Kulturní dědictví země, specifická situace české literatury a literární vědy jsou reflektovány také v bádání, překladatelské a editorské činnosti členů ÚČL na poli teorie. Zde ÚČL nejčastěji překračuje hranice národní filologie směrem k obecným otázkám literatury a k problematice literatury srovnávací. Výzkum zasahuje i do oblasti teorie výtvarného umění, filozofie a kulturní antropologie.

Pro literárněvědnou bohemistiku v národním i mezinárodním kontextu vytváří ÚČL organizační centrum a informační zázemí. Poskytuje studijní pobyty badatelům a studentům ze zahraničí, vydává ústřední oborové periodikum, provozuje veřejně přístupnou knihovnu. Zaměřuje se rovněž na informační služby pro odbornou, studentskou a občanskou veřejnost, poskytované prostřednictvím digitálních knihoven, bibliografických a slovníkových databází. Někteří pracovníci ÚČL se účastní literárního života také jako kritici či recenzenti, případně vlastní uměleckou tvorbou. ÚČL má dvě pracoviště, pražské a brněnské, jejich badatelský program je společný a oddělení procházejí napříč těmito pracovišti. Členové obou pracovišť se zapojují do vysokoškolské výuky, přičemž ÚČL sám je školicím pracovištěm postgraduálního studia. Od roku 2016 ÚČL provozuje výzkumnou infrastrukturu Česká literární bibliografie.

ÚČL patří k nejstarším pracovištím současné Akademie věd ČR, jeho organizační statut byl schválen v červnu 1947 ještě v rámci České akademie pro vědy a umění, existující od roku 1890, kdy byla založena z podnětu architekta, stavebního podnikatele a mecenáše Josefa Hlávky. Svě jubileum si ÚČL připomínal po celý rok 2017. Jako tradiční a současně živá vědecká instituce, integrovaná v globální diskusi současných humanitních věd, se prezentoval uspořádáním 5. výroční konference vědecké společnosti European Narratological Network. Dlouhodobá spolupráce s výzkumnou sítí věnující se dějinám čtení v Evropě vyústila v projekt READ IT, který těsně před koncem roku 2017 uspěl v grantové soutěži Digital Heritage z evropského programu JPI-CH. Projekt bude koordinován z univerzity v Le Mans ve Francii. Výzkumná infrastruktura Česká literární bibliografie (dále ČLB), provozovaná ÚČL, prošla v roce 2017 prvním průběžným mezinárodním hodnocením a udržela si druhou nejvyšší známku mezi infrastrukturami zařazenými MŠMT ČR na Cestovní mapu ČR velkých infrastruktur pro výzkum, experimentální vývoj a inovace.

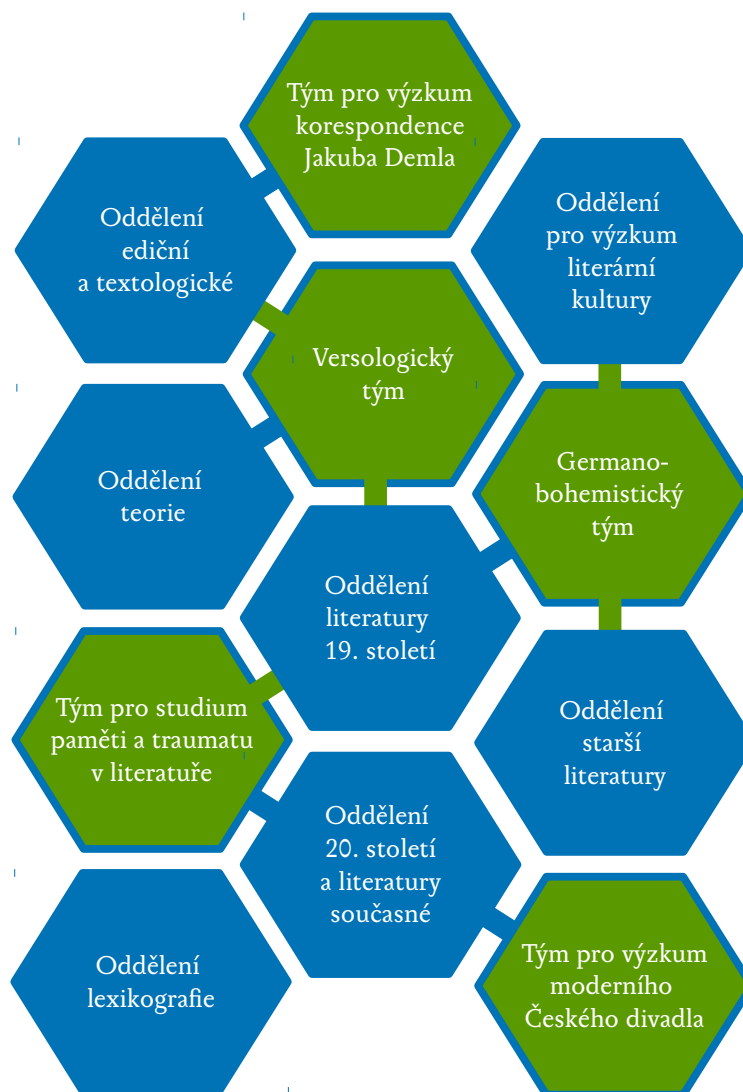
Objem institucionální části rozpočtu ÚČL, jejíž hlavní příjem představuje soubor dotací od Akademie věd ČR zahrnující též prostředky Strategie AV21, v roce 2017 vzrostl. Závěry Hodnocení výzkumné a odborné činnosti pracovišť AV ČR za léta 2010–2014 se promítly do navýšení této části rozpočtu ÚČL o 5500 tis. Kč. Tyto prostředky byly z větší části určeny na obnovu teatrologického výzkumu a na posílení transkulturního a srovnávacího studia literatury na půdě ÚČL. Od konce roku 2016 byly proto v Radě ÚČL projednávány organizační, ekonomické, personální i metodologické aspekty zřízení nových týmů, které by se staly centrem zmíněné problematiky na půdě ústavu. Usnesením Rady ÚČL z 6. 4. 2017 byly zřízeny Germanobohemistický tým a Tým pro výzkum moderního českého divadla. Následně byla vypsaná výběrová řízení na obsazení nově vzniklých pozic nebo pozic uvolněných přeřazením stávajících pracovníků ústavu do nově vznikajících týmů. Od května do září 2017 se podařilo nově ustavené týmy personálně konstituovat. Vědeckou práci zahájily postupně od 1. 7. 2017. Germanobohemistický tým byl ustaven při oddělení literatury 19. století, ale sdružuje i členy dalších oddělení tak, aby zasahoval do všech historických období od středověku po 20. století. Tým pro výzkum moderního českého divadla vznikl v rámci oddělení 20. století a literatury současné s perspektivou proměny v samostatné oddělení od 1. 1. 2019.

Tým pro výzkum moderního českého divadla navazuje na činnost Kabinetu pro studium českého divadla, který byl součástí ÚČL od roku 1956 až do transformace ČSAV v období 1992–1993. Soustředí se na oblasti společného zájmu literární vědy a teatrologie: na problematiku moderního dramatu a vztahů literatury a divadla vůbec. Také Germanobohemistický tým může navázat na minulé bádání o německojazyčné literatuře z českých zemí v Československé akademii věd v šedesátých letech 20. století i na dosavadní výsledky germanobohemistických bádání na půdě ÚČL v období po roce 1989. Soustředí se na transkulturní literární vztahy v rámci českých zemí, prolínání, vymezování, ovlivňování a vrstvení slovesných kultur češtiny, němčiny i dalších jazyků.

V roce 2017 vzrostl oproti předcházejícímu roku také objem druhé, grantové části rozpočtu ÚČL. Od 1. 1. 2017 bylo díky 50% úspěšnosti ve standardní soutěži GA ČR zahájeno 5 nových projektů základního výzkumu. Významně se na celkovém objemu aktivit ústavu projevila úspěšná projektová přihláška výzkumné infrastruktury Česká literární bibliografie (dále ČLB) do Operačního programu Věda, výzkum, vzdělávání. Na prvního půl roku projektu bylo přiděleno 2745 tis. Kč, a to na období července až prosince 2017. Jde o první grant z operačních programů ESF, jehož příjemcem a řešitelem je ÚČL (v minulosti byl ÚČL do projektů ESF zapojen pouze jako partner mimopražských univerzitních pracovišť). Cílem projektu je výzkum české literatury na internetu a vybudování informační infrastruktury pro tuto dynamicky se rozvíjející oblast. Klíčovými aktivitami jsou zpracování analytické bibliografie českého literárního internetu, vývoj softwarových nástrojů pro analýzu těchto dat a vědecký výzkum téhož materiálu s důrazem na problematiku vztahu literatury a nových médií a internetu a čtenářství. Rozrůstající se agenda spojená s přípravou, administrováním a vykazováním grantových projektů vedla v roce 2017 k rozšíření kanceláře ÚČL o novou pozici – grantového manažera.

Díky podpoře z programu Strategie AV21 mohl ÚČL ve spolupráci s Nadačním fondem Česká knihovna a nakladatelstvím Host pokračovat již druhým rokem ve vydávání České knihovny, ediční řady zprostředkující kulturní a školské veřejnosti klasická díla národní literatury ve čtenářských vydáních, připravených ovšem na úrovni soudobého textologického a literárněhistorického poznání. Ročník 2017 obsáhl pět svazků v šesti knihách (první úplná moderní edice cestopisu Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdržic byla z důvodu extrémního rozsahu rozdělena do dvou knih). Všechny svazky byly vydány jak tiskem, tak i jako e-knihy. K jedenácti svazkům z katalogu České knihovny byly připraveny a vydány výukové materiály – interpretace odpovídající požadavkům státních maturit. Programy Strategie AV21 posílily také interdisciplinární spolupráci literárních vědců z ÚČL s odborníky z dalších ústavů AV ČR. Ve spolupráci s historiky umění z Ústavu dějin umění AV ČR byly například připraveny dvě výstavy a vydány publikace k nim.

1.2 Činnost výzkumných útvarů

OBR. 1: Struktura výzkumných útvarů ÚČL; zdroj: ÚČL

Oddělení starší literatury (vedoucí Daniel Soukup) uzavřelo svá bádání spojená s připomínkou 700. výročí narození Karla IV. Hlavním publikačním výstupem spolupráce čtyř ústavů Akademie věd ČR v rámci Strategie AV21, do níž byly dále zapojeny Ústav dějin umění, Slovanský ústav a Etnologický ústav, se stala kolektivní kniha *Karel IV. a Emauzy. Liturgie – text – obraz* (ed. Kateřina Kubínová et al. Praha, Artefactum 2017). Dobu Karla IV., a to zejména ve vztahu ke slovanskému živlu a emauzskému klášteru, představili v knize textovou i obrazovou formou slavisté, uměnovědci, muzikologové, lingvisté a literární vědci. Redakce literárněvědných studií se zhostil vedoucí oddělení starší literatury D. Soukup. Magdalena Jacková zahájila spolu s Janem Linkou práci na projektu *Raně novověké biblické drama v českých zemích*, který získal podporu GA ČR (2017–2019). Záslouhou Matouše Jalušky (který v roce 2017 současně obhájil disertační práci („Dvorná láska v kontextu herních aspektů dvorské kultury. Cantigas de Santa Maria a trubadúrský zpěvník R“), vyšla kniha *Eseje o poezii a době Karla IV.*, přibližující preskriptivní funkce středověkého básnictví. Oddělení na ni navázalo přípravou obdobného svazku *Esejů o Martinu Lutherovi, literatuře a reformaci*. Rozhlasová verze kapitol byla odvysílána na stanici Český rozhlas 3 Vltava, knižně vyjdou v roce 2018.

M. Jaluška, D. Soukup a Matouš Turek reprezentovali ÚČL na 11. sjezdu českých historiků, kde ve spolupráci s Janem Čermákem z FF UK zorganizovali panel věnovaný středověké literatuře. M. Jacková ve spolupráci s odborníky z Historického ústavu a Filosofického ústavu AV ČR zorganizovala prestižní mezinárodní konferenci *Vzorové drama raného novověku* a zapojila se do přípravy sborníku z tohoto setkání. D. Soukup připravil panel českých badatelek a badatelů zabývajících se raně novověkou homiletikou na konferenci Kázně a řeči, která byla součástí programu 1. mezinárodního symposia slovakistiky, uspořádaného v Bratislavě Ústavem slovenské literatury SAV. J. Linka navázal na své předchozí vysoce oceňované hájkovské bádání uspořádáním mezinárodní konference *Václav Hájek z Libočan na Tetíně*, jehož výstupem bude další svazek řady *Studia Hageciana*.

Oddělení literatury 19. století (vedoucí Dalibor Dobiáš) dokončovalo dlouhodobé studium recepce *Rukopisů královédvorského a zelenohorského* a jejich funkcí při formování novodobé české kultury v 19. století v nadnárodních souvislostech. Obsáhlá kolektivní monografie *Rukopisy královédvorský a zelenohorský. Studie z recepce v kultuře a umění* vyjde v roce 2018. S 200. výročím nálezů *Rukopisu královédvorského* v září 2017 se pojily menší publikace a popularizační aktivity oddělení v českých a německých médiích. Svazkem *Český a slovenský klasicismus*, který byl pod vedením Dalibora Turečka z FF JČU v Českých Budějovicích v roce 2017 dokončen, současně završilo svoji účast v podobně dlouhodobém projektu postihujícím literární diskursy 19. století v českém a slovenském kontextu. Oddělení dále prvním rokem pracovalo na projektu *Počátky novodobé literární kritiky v českých zemích 1770–1805* (GA ČR, 2017–2019), zahajujícím dlouhodobější práci na příspěvcích k dějinám české literární kritiky. V rámci obou posledně zmíněných projektů oddělení uspořádalo workshopy s mezinárodní účastí. Pod vedením Michala Charypara pokračovala příprava *Kritické hybridní edice Máchova Máje* (grantový projekt GA ČR, 2016–2018), na níž se podíleli i členové oddělení textologického a edičního a oddělení pro výzkum literární kultury.

Členové oddělení se dále věnovali svým individuálním odborným cílům, v tomto rámci rovněž přípravě disertačních prací o regionalismu a regionální literatuře v Krkonoších a na Šumavě v 19. století (Ladislav Futtera) anebo o obrazu vyhnání v literatuře druhé poloviny 20. století (Václav Smyčka). Vystoupení na konferencích a zvaných přednáškách v Rakousku, Německu či na Slovensku nebo projekt *Auerbach, Grigorovitch, Němcová. Trois récits villageois autour de 1848* pod vedením Cécile Gauthier představují příklady mezinárodní spolupráce oddělení. Práce oddělení přesáhla pole 19. století edicí esejů Jiřího Gruši z období po roce 1989 o politice a diplomacii, zpracovanou D. Dobiášem).

Významnou změnu ve struktuře oddělení představovalo založení **Germanobohemistického týmu**, jehož první členové (do konce roku se jimi postupně stali V. Smyčka, Jan Budňák, L. Futtera, Matouš Turek, Markéta Holanová) začali pod vedením Václava Petrboka pracovat od 1. 7. 2017. Členové týmu představili v průběhu roku 2017 jednotlivé publikační výstupy jako např. jednotlivé kapitoly v *Handbuch der deutschen Literatur Prags und der Böhmisches Länder* (V. Petrбок, J. Budňák). Zapojili se též do psaní textů pro *Literární kroniku první republiky*, kam přispěli kapitolami a podkapitolami o dílech německy psané literatury z českých zemí, studii o souvislostech menšinového literárního života i záznamy do kalendária dobových literárních událostí. V. Petrбок byl rovněž spoluorganizátorem mezinárodní konference *Symposium Der Wissenschaftler und Kulturpolitiker Arnošt Kraus*.

Po předchozích publikačně štědřejších letech **oddělení 20. století a literatury současné** (vedoucí Pavel Janoušek) pokračovalo v práci na dvojici kolektivních úkolů. V rámci Strategie AV21 pracovalo na dějinách české literatury za protektorátu Čechy a Morava (v redakci Lucie Antošíkové vyšel svazek přípravných studií k dějinám *Zatměno: Česká literatura a kultura v protektorátu*) a interpretačního slovníku českého dramatu 20. století.

Vznikající slovník byl představen publikací *Moderní česká divadelní hra (1896–1989). Mezi textem a inscenací*, vydanou v supplementu odborného časopisu *Theatralia* 2017/1. V úvodu supplementu představil koncepci slovníku a strukturu hesel Aleš Merenus. Jádro publikace sestává z šesti ukázkových hesel věnovaných hrám ze šedesátých let 20. století (Kdyby tisíc klarinetů, Majitelé klíčů, Zámek, Vyrozumění, Na koho to slovo padne a Kosmické jaro). Do přípravy slovníku je zapojena řada současných teatrologů, kteří spolu s literárními vědci při práci na slovníku zároveň prověřují metodologické možnosti reflexe dramatu. Jako svému hlavnímu úkolu se mu od 1. 7. 2017 začal věnovat **Tým pro výzkum moderního českého divadla** (vedoucí A. Merenus, členky Zuzana Augustová, Lenka Jungmannová, Iva Mikulová, Jitka Šotkovská), zřízený v rámci oddělení 20. století a literatury současné. Koncepční promyšlení dalších projektů nově ustaveného teatrologického týmu, jejichž osou by měl být průzkum vztahů mezi textem a divadlem, bylo integrální součástí diskusí v oddělení. Jako iniciační impulz k diskusi nad tímto problémem vznikl pracovní text *Divadlo a text* (rukopis P. Janouška). Dále členové týmu pracovali na antologii expresionistického dramatu z českých zemí, zahrnující díla českých i německy píšících autorů, a psali texty pro vznikající *Literární kroniku první republiky*.

Členové oddělení dále pracovali na individuálních projektech věnované českému dramatu a divadlu (L. Jungmannová) nebo jednotlivým osobnostem české literatury: Ivanu Wernischovi (Petr Hruška) a Zdeňku Rotreklovi (Jiří Zizler), a to včetně těch, které byly tématem připravovaných disertací: Jiří Weil (Marie Brunová), Vladislav Vančura (Martin Lukáš).

Činnost **oddělení teorie** (vedoucí Ondřej Sládek) se v roce 2017 rozvíjela ve třech hlavních oblastech: teorie a dějiny strukturalismu; versologie; mediální a intermediální studia.

V rámci výzkumu teorie a dějin strukturalismu probíhalo pod vedením Ondřeje Sládka dokončování stěžejního kolektivního projektu oddělení, *Slovníku literárněvědného strukturalismu* (GA ČR; 2013–2016). Připravovaná kniha procházela vědeckou redakcí tak, aby v září mohl být rukopis odevzdán do nakladatelství. Formou studií vyšlo několik dílčích výstupů (Bohumil Fořt, Jiří Koten, O. Sládek).

Petr Plecháč a Robert Kolár publikovali hlavní výstup ze svého projektu *Dějiny a teorie českého verše 19. století* (GA ČR, 2011–2015) – monografii *Kapitoly z korpusové versologie*. Kromě analýzy vybraných rytmických charakteristik a jejich spojitosti s dobovými poetikami věnovali pozornost komplexní charakteristice rytmického stylu veršovaného textu. Kniha se materiálově opírá o Korpus českého verše a je založena na sledování měřitelných charakteristik textů. Pokračovala také práce na rozšíření Korpusu o veršový materiál první poloviny 20. století; za rok 2017 bylo zdigitalizováno a tagy opatřeno cca 300 básnických sbírek. Zahájeno bylo řešení nového grantového projektu *Stylometrická analýza básnických textů* (GA ČR, 2017–2019). První rok byl věnován sběru dat, jejich anotaci, vývoji softwaru a pilotním experimentům. Členové **versologického týmu** (vedoucí R. Kolár) přikročili i k analýze českého verše 20. století, zaměřili se na strofiku Karla Tomana.

Pokud jde o studium literatury v mediálních a intermediálních kontextech, pokračoval kolektivní projekt Richarda Müllera *Literární komunikace ve světle ‚médií‘* (GA ČR, 2016–2018). Tým se věnoval vlivu informační teorie na strukturálně-sémiotické proudy literární vědy (Jiří Levý, Miroslav Červenka, Umberto Eco), analýze tenzí a konvergencí na poli intermediálních studií, koncepcí vztahu (technických) médií a uměleckých forem z pohledu kulturních technik a kulturní teorie (Walter Benjamin, Bernhard Siegert). Souběžně s plněním kolektivních projektů se v oddělení teorie rozvíjela práce na individuálních badatelských úkolech. Jan Matonoha pro vydání v roce 2018 dokončil s přispěním dalších kolegů knihu slovníkových statí *Za (de)konstruktivismem*.

Členové oddělení teorie vystoupili na dvanácti domácích i zahraničních konferencích (Basilej, Brusel, Budapešť, Chicago, Madrid, Praha, Stockholm, Tallinn, Varšava, Vercelli) a spolupracovali na mezioborových projektech Strategie AV21: Stanislava Fedrová připravila s kolegy z Ústavu dějin umění AV ČR dvě výstavy, jež našly odraz i v kolektivních knižních publikacích. B. Fořt a R. Müller se zúčastnili dvanáctého pražského interpretačního kolokvia *The Power of Analysis and the Impossibility of Understanding: Lessons from Kafka*, které v dubnu 2017 uspořádal Filozofický ústav AV ČR.

Tým pro studium paměti a traumat v literatuře uzavřel období, kdy pracoval pod vedením svého zakladatele, nositele Fellowshipu J. E. Purkyně Alexandra Kratochvila, dokončujícího monografii *Posttraumatisches Erzählen* o narativních formách traumatického vzpomínání v současné české a ukrajinské literatuře (vyjde v r. 2018). Disertační práci „Básnické prostory (v) paměti (u vybraných českých básníků druhé poloviny 20. století“ obhájil Jakub Flanderka. Blokem krátkých přednášek bylo při Dnu s pamětí uspořádaném 18. 4. 2017 představeno dosavadní bádání členů a spolupracovníků týmu i jeho výhledové plány. Vedení týmu na sklonku roku převzala L. Antošíková a tým byl v souvislosti s tím rozhodnutím Rady ÚČL převeden z oddělení teorie a nově připojen k oddělení 20. století a literatury současné.

OBR. 2: Den s pamětí; zdroj: ÚČL

Oddělení lexikografie (vedoucí Michal Přibáň) na konci roku 2017 dokončilo autorské práce na *Encyklopedii českého literárního samizdatu* (GA ČR, 2015–2017), připravované k vydání v roce 2018. Jde o encyklopedickou práci vznikající na základě pramenného výzkumu, rozhovorů s aktéry samizdatových oběhů a často i na základě práce s dosud nepřístupnými archivními materiály. Encyklopedie, jíž členové oddělení věnovali prakticky veškerou svou odbornou kapacitu, přinese přibližně 300 hesel samizdatových edic, časopisů a výběrově též neperiodických sborníků, a rozsáhlou úvodní studii, která má charakter podrobně i kontextově zpracovaného náčrtu dějin literárního samizdatu období 1948–1989. Alena Přibáňová v červnu 2017 vystoupila na mezinárodní konferenci Vratislavské univerzity *Od „zapisu“ do... zapisu historii. Kultura poza*

cenzurą w Europie środkowej i wschodniej w latach 1977–1991 s příspěvkem „Typologie literárních časopisů českého samizdatu v letech 1970–1989“. Petra Loučová prezentovala své badatelské výsledky na domácích konferencích (*Kam kráčí studium populární kultury, Ostrava; Muž bez obav. Kolokvium o životě a díle Karla Pecky, Praha*) i na příležitostných přednáškách.

Dále se členové oddělení věnovali aktualizacím personálních hesel internetového *Slovníku české literatury po roce 1945 on line*. Eduard Burget vydal monografii *Dramatik na pranýři: podivný osud spisovatele Františka Zavřela*, k dokončování připravovaných knižních monografií využili omezený prostor pro individuální badatelskou práci i další členové oddělení (Pavel Šidák, Veronika Košnarová). Domácích konferencí se zúčastnili Eduard Burget, Michal Jareš a Pavel Šidák.

Oddělení ediční a textologické (vedoucí Jiří Flaišman) v průběhu roku pokračovalo v práci na grantovém úkolu *Od pramene k edici. Zpřístupnění archivních fondů české literatury a jejich využití v ediční praxi* (MK ČR – NAKI II, 2016–2020), který je realizován ve spolupráci s Památkem národního písemnictví v Praze a jehož výsledkem bude mimo jiné nová softwarová aplikace pro přípravu edic v rámci projektu *Kritická hybridní edice*. Výstupem projektu pak budou i edice *Kytice* K. J. Erbena a básnického díla K. Tomana, na jejichž přípravě členové oddělení pracují. V roce 2017 současně členové oddělení za vedení M. Charypara pokračovali ve výzkumu textových pramenů Máchova *Máje*, jehož nová kritická edice bude v *Kritické hybridní edici* vydána v roce 2018. Otázkám spojeným s vydáváním *Máje* bylo věnováno jubilejní, již X. textologické kolokvium, konané v ÚČL 28. 11. 2017. V návaznosti na vydání *Díla Františka Gellnera v Kritické hybridní edici* vydala Lucie Kořínková monografii *František Gellner. Text – obraz – kontext*, po dlouhých desetiletích první rozsáhlou analytickou práci o tomto básníkovi, spisovateli, novináři a karikaturistovi. Jednotliví členové oddělení samostatně vydali či se podíleli na publikaci následujících edic odborné a krásné literatury: Josef Kodíček: *Kritické stati* (Michal Kosák), T. G. Masaryk: *Naše doba. Texty z let 1892–1894* (J. Flaišman), K. Sabina: *Novely* (Petra Hesová).

Za podpory programu Strategie AV21 bylo na půdě oddělení za edičního vedení P. Hesové připraveno vydání pěti svazků nového ročníku čtenářské edice *Česká knižnice*.

Ve spolupráci s Památkem Petra Bezruče při Slezském muzeu v Opavě byl s podporou z programu Regionální spolupráce AV ČR a krajů a mikroregionů ČR realizován projekt *Petr Bezruč 150* (J. Flaišman, M. Kosák). Jako osmý svazek edice *Varianty*, věnované teoretickým otázkám textologie a ediční praxe, byla vydána monografie Adély Petruželkové *Sebrané spisy Jana Patočky* jako ediční problém. V listopadu 2017 se J. Flaišman, M. Kosák a J. Říha aktivně zúčastnili výroční textologické konference *European Society for Textual Scholarship* ve Španělsku.

Tým pro výzkum korespondence Jakuba Demla pracující v rámci oddělení edičního a textologického pod vedením Daniely Iwashity připravoval k vydání vzájemnou korespondenci Jakuba Demla a Otokara Březiny, představující publikační vyvrcholení grantového úkolu *Obraz české literatury v korespondencích a díle Jakuba Demla (II.)* (GA ČR, 2014–2016), a sborník *Cožpak to jsem chtěl, aby mne zařadili do literatury? Jakub Deml a literární tradice*, jehož vydání podpořilo Ministerstvo

kultury ČR. V prvním pololetí tým uspořádal v rámci cyklu Literárněvědné fórum sérii přednášek o poetice a tradici díla Jakuba Demla, kde kromě členů týmu vystoupili zahraniční bohemisté: Xavier Galmiche, Alexander Wöll a Joseph N. Rostinsky. Jejich přednášky byly rovněž zahrnuty do zmíněného sborníku.

Oddělení pro výzkum literární kultury (vedoucí Michael Wögerbauer) se věnovalo práci na českém a německém monografickém výstupu z projektu *Budování národa čtenářů. Sítě, podniky a protagonisté knižního trhu v Čechách (1749–1848)*, podporovaného GA ČR (2015–2017). Řešitelský tým ve složení Claire Mádlová – Petr Píša – M. Wögerbauer s využitím prosopografických i topografických metod systematicky analyzoval informace o protagonistech knižního trhu v Čechách mezi lety 1749 až 1848. Členové týmu dokončili bádání v archivech a knihovnách nejen v Čechách, ale také ve Vídni, Lipsku, Drážďanech, Frankfurtu či Wolfenbüttelu, absolvovali schůzky s kolegy v Paříži a ve Vídni. Průběžné výsledky bádání byly během roku 2017 představeny na mezinárodních konferencích v Jeně a ve Vídni a v monografii *Svaté obrázky. Pražská devoční grafika 18. a 19. století*, která vyšla na sklonku roku a jejímiž spoluautory se vedle Jiřího Lukáše, kurátora výstavy *Kouzlo svatých obrázků* v Muzeu hlavního města Prahy (9. 12. 2017 – 2. 4. 2018), stali P. Píša a M. Wögerbauer. Jiří Trávníček vydal monografii *Česká čtenářská republika*, v níž poznatky ze svých statistických výzkumů současného čtení a čtenářů v České republice rozšířil o výsledky kvalitativního studia, jehož pramenem se stal soubor dlouhodobě shromažďovaných čtenářských biografií. O svém bádání přednášel v Česku a Polsku. J. Trávníček byl dále řešitelem grantu *Betty MacDonalldová – český čtenářský fenomén*, podpořeného GA ČR. Nadále byl zapojen do výzkumné sítě *COST (Evolution of reading in the age of digitisation – E-READ)*. Spolu s M. Wögerbauerem, P. Píšou a C. Mádlovou pokračoval v práci v mezinárodní badatelské síti *Reading in Europe, Contemporary Issues in Historical and Comparative Perspectives*, zabývající se dějinami knihy a dějinami čtení. Konsorcium podalo dvě žádosti do evropských grantových soutěží H2020 a JPI-CH, k financování od června 2018 byla vybrána druhá z nich. Pavel Kořínek pracoval na monografii o časopisu *Puntá* (1935–1942), reprezentujícím významný případ z dějin dětského komiksu, a na výboru z něj. Zároveň připravil první rozsáhlou prezentaci českého komiksu v Japonsku, realizovanou ve spolupráci s Českým centrem v Tokiu, Meiji University a Moravským zemským muzeem. Koncem roku následovala další výstava v muzeu mangy v Kitakjúšú. Petr Šámal vedl práce na obrazově-výkladové publikaci *Literární kronika první republiky*, koncipované jako hlavní příspěvek ÚČL k celostátním oslavám 100. výročí založení ČSR a vznikající ve spolupráci s Památníkem národního písemnictví v Praze a Ústavem slovenské literatury SAV z Bratislavy. V roce 2017 kolektiv spoluautorů, jehož těžiště tvořili pracovníci různých oddělení ÚČL, připravoval textovou část knihy.

1.3 70. výročí založení ÚČL

V roce 2017 ÚČL oslavil 70. výročí svého založení. Setkání bývalých a současných pracovníků ústavu, představitelů dalších odborných institucí a zástupců akademické obce k připomínce jubilea se uskutečnilo v Lannově vile v Praze dne 12. června 2017, a to za účasti předsedkyně Akademie věd ČR Evy Zažímalové.

OBR. 3: Setkání bývalých a současných pracovníků ÚČL v Lannově vile; zdroj: ÚČL

ÚČL patří mezi první ústavy, které na půdě České akademie věd a umění (ČAVU) vznikly. V období 1946–1948 byl dále založen Ústav pro jazyk český, Ústav pro atomovou fyziku nebo Badatelský ústav matematický. K založení ÚČL došlo 11. června 1947 schválením organizačního statutu ústavu ve schůzi III., jazykovědné a literárněvědné třídy ČAVU. Šlo o vyvrcholení dvouleté práce odborné komise, jejímiž členy byli klasický filolog Bohumil Ryba, estetik a literární teoretik Jan Mukařovský, literární historik, bohemista a slovakista Albert Pražák, znalec staroslověnského písemnictví Josef Vašica, komparatista a slavista Frank Wollman a další vědecké osobnosti dané doby. K úkolům, které byly před ústav již v jeho počátcích postaveny, patřilo vedle zajišťování dokumentace také vydávání literárních památek „v přesných kritických vydáních“, přípravy „podrobného biografického a bibliografického slovníku české literatury“, „organizace kolektivních děl literárně historických“ a provádění „zkoumání, která vyžadují kolektivní spolupráci a zvládnutí velkých rozloh materiálu“.

Historické prameny týkající se příprav k založení a prvního roku existence ústavu představila formou reprodukcí reprezentativní publikace nazvaná *11. 6. 1947. Založení Ústavu pro českou literaturu v dokumentech*. Výběr materiálů z fondů Archivu AV ČR pořídila a knihu sestavila Kateřina Piorecká. K výročí byla na webových stránkách ústavu dále zveřejněna výběrová bibliografie k činnosti ÚČL za léta 1947–2017, sestavená z informačních zdrojů výzkumné infrastruktury Česká literární bibliografie Ivetou Mindekovou.

Zaměření pracoviště i jeho tradice vyjadřuje nová vizuální identita ÚČL, představená na závěr jubilejního roku. Novou značku a zásady pro její aplikace vytvořil grafický designér Jan Tippman. Značka je založena na litéře jako elementární složce textu, na iniciále „L“ odkazující ke zkratce názvu pracoviště a tím i ke slovu „literatura“ a na původním českém písmu Pentagraf z písmolijny významného současného typografa Františka Štorma.

OBR. 4: Prezentace nové vizuální identity ÚČL; zdroj ÚČL

1.4 Naratologové z celého světa se sešli v Praze

Členové oddělení teorie ÚČL jsou dlouhodobě zapojeni do činnosti mezinárodní odborné společnosti European Narratological Network (ENN), vedoucí oddělení Ondřej Sládek byl již v roce 2015 jmenován členem jejího organizačního výboru. Vyústěním této spolupráce se stala konference *Narrative and Narratology: Metamorphosing the Structures* (Vyprávění a naratologie: Proměňující se struktury), kterou ÚČL ve spolupráci s ENN uspořádal ve dnech 13.–15. září 2017 v prostorách Fakulty architektury ČVUT v Praze-Dejvicích.

OBR. 5: Konference *Narrative and Narratology: Metamorphosing the Structures*; zdroj: ENN

1.5 Encyklopedie českého literárního samizdatu

Projekt *Encyklopedie českého literárního samizdatu 1949–1989*, na jehož realizaci pracuje oddělení lexikografie od roku 2015, představuje pokus o komplexní zpřítomnění specifického, avšak historicky významného jevu českého literárního života období komunistického režimu. Textově definitivní verze díla, jehož koncepce se během práce průběžně vyvíjela, zahrne celkem 311 hesel vydavatelských podniků, časopisů a výběrově i neperiodických sborníků. Převažují hesla zachycující prudký rozvoj samizdatu v osmdesátých letech, autoři však věnovali pozornost i předchozím obdobím včetně prvních strojopisných edic a sborníků z přelomu let čtyřicátých a padesátých. Přestože je encyklopedie zaměřena na edice a časopisy literární, některá hesla přesáhnou do příbuzných oblastí divadla, filmu, hudby a humanitních věd. V primární oblasti svého zájmu encyklopedie postihne široké spektrum od samizdatu vydávaného kulturním disentem až po juvenilní sborníky autorů, kteří se umělecky prosadili až v letech devadesátých, pokrývá činnost pražských i regionálních vydavatelů a nevyhýbá se ani specializovaným tvůrčím okruhům a subkulturám (sci-fi fanziny, trampský samizdat).

Jádrem připravované publikace jsou abecedně uspořádaná hesla, jež vznikala na základě pramenného výzkumu. Na jejich přípravě autoři pokud možno spolupracovali přímo s někdejšími vydavateli. Hesla přinášejí základní informace o vydavatelích, redaktorech a jejich spolupracovnících, o způsobu výroby publikací, o jejich výtvarné úpravě, o výši nákladu a způsobech distribuce. Důležitou součástí každého hesla je výklad vydavatelských záměrů a jejich naplnění. Vzhledem k tomu, že k naprosté většině vydavatelství a časopisů neexistují spolehlivé bibliografické podklady, najde čtenář v heslech i relativně podrobné popisy produkce, edičních řad, struktury a obsahu časopisů apod. Samozřejmostí je soupis sekundární literatury včetně elektronických zdrojů.

Podstatnou součástí publikace je obsáhlá úvodní studie, která se v jednotlivých kapitolách zabývá terminologií samizdatu (včetně pokusu o definování a pojmenování typologie vydavatelských aktivit), jeho dějinami (se stručným průhledem do „presamizdatového“ období protektorátu Čechy a Morava), výrobními postupy, ekonomickými podmínkami, způsoby distribuce, právními okolnostmi včetně trestněprávních důsledků a spoluprací vydavatelů s českým exilem a institucemi svobodného světa.

Encyklopedie je připravována ke knižnímu vydání v koedici nakladatelství Academia a ÚČL. Určena bude především studentům, literárním historikům a badatelům v příbuzných oborech, ale využije ji i širší literární a kulturní veřejnost nebo státní administrativa.

1.6 Diskurzivita české a slovenské literatury 19. století

Oddělení literatury 19. století ÚČL završilo třemi kapitolami napsanými pro kolektivní monografii *Český a slovenský literární klasicismus* (vyšla 2018) svoji účast v mezinárodním projektu *Diskurzivita literatury 19. století v česko-slovenském kontextu* (GA ČR, 2012-2016) pod vedením Dalibora Turečka (FF JČU) a Petra Zajace (Ústav slovenskej literatúry SAV).

Projekt si kladl za cíl nabídnout nový, metodologicky jednotný pohled na českou a slovenskou literaturu 19. století v perspektivě ustalování a proměn několika hlavních literárních diskurzů tohoto období: klasicismu, romantismu, realismu a parnasismu. Turečkův a Zajacův přístup, rozvíjený v diskusích se spolupracovníky, zohledňuje mj. vztahy a napětí mezi paralelně existujícími a vzájemně se ovlivňujícími literárními proudy a zahrnuje do výkladu recepční faktory. Nabízí tak alternativu ke starším, zpravidla vývojově pojatým dějinám české a slovenské literatury 19. století, které kladly důraz na vybrané dominantní literární tendence. Zároveň nově ozřejmuje rozbor distinktivních znaků literárních diskurzů jako východisko svébytné literárněhistorické terminologie.

Členové oddělení literatury 19. století spolupracovali i na ostatních společných publikacích projektového týmu, pokud měly vztah k české literatuře. Šlo o monografie *České literární romantično* (2012), *Český a slovenský literární parnasismus* (2015) a o zvláštní číslo časopisu *Bohemica litteraria* (2014/17), věnované problematice literárního realismu. Možnosti Turečkova a Zajacova přístupu rozvíjeli i v případových sondách a zvláštních studiích.

1.7 Dějiny české literatury za protektorátu Čechy a Morava

Cílem dlouhodobého projektu Dějiny české literatury za protektorátu Čechy a Morava, jenž byl pod vedením Pavla Janouška v roce 2017 řešen v rámci Strategie AV21, je historická interpretace literárního provozu a tvorby v době, kdy byl politický a kulturní život v českých zemích určen německou okupací a válkou. Na projektu spolupracují literární vědkyně a vědci z různých fakult Univerzity Karlovy, Palackého Univerzity a Ostravské univerzity.

Důležitou součástí prováděného výzkumu je analýza historických okolností, kulturních a literárních mechanismů a schémat, které v tuto dobu určovaly způsoby myšlení o literatuře, od školní výuky až po uměleckou tvorbu a její kritickou reflexi, jakož i jejich průběhy do sekundárního života literatury v divadle, rozhlasu či filmu. V souvislosti s tím je značná pozornost věnována také té části německé literatury, jež je s časoprostorem protektorátu spojena a spoluutvářela jeho charakter. Od sociálního a uměleckého kontextu pak badatelský tým míří k poznání literárních děl tehdy nově vznikajících a zejména vydávaných, a to nejen oficiálně na území Čech a Moravy, ale také ve věznicích a v exilu. Na rozdíl od jiných literárněvědných projektů dotýkajících se daného období se přitom nezaměřuje pouze na špičkovou prózu, poezii či dramatiku, která znamenala posun ve vývoji literatury jako uměleckého typu výpovědi, či na díla, která přežila okamžik vzniku a zůstala v obecnějším povědomí i v čase poválečném. Předmětem týmového výzkumu je dobová produkce a to, co je schopna vypovědět o době svého vzniku a myšlenkovém zázemí.

K publikačním výstupům projektu patřila v roce 2017 rozsáhlá studie P. Janouška *My a Oni: „Zapomínání“ na českou kulturní situaci za protektorátu jako (nejen) literárněhistorický problém*, publikovaná v časopise *Česká literatura*, mapující proměny reflexe protektorátní literatury v poválečném období. Stěžejním výstupem se stala kolektivní kniha *Zatemněno. Česká literatura a kultura v protektorátu* (ed. Lucie Antošíková). Dobře navštěvován byl cyklus veřejných přednášek pořádaných v ÚČL, v němž členové týmu představovali dílčí témata spojená s obdobím protektorátu Čechy a Morava.

1.8 Výročí 150 let od narození Petra Bezruče

V návaznosti na dlouholetou tradici studia a vydávání díla Petra Bezruče se v roce významného básnickova výročí ÚČL zapojil do akcí, které měly za cíl připomenout význam Bezručova básnického činu pro českou moderní poezii a pokročit v badatelských úkolech vytyčených před více než půlstoletím.

Pracovníci oddělení edičního a textologického ÚČL ve spolupráci s Památkem Petra Bezruče při Slezském zemském muzeu v Opavě (dále SZM) realizovali projekt *Petr Bezruč 150*. Zahrnoval přípravu rozsáhlé výstavy *Petr Bezruč – Bard prvý, co promluvil* o básnickově životě a díle (od září 2017 do února 2018 v Historické výstavní budově SZM). Expozice nabídla značné množství předmětů vztahujících se k autorově životu a byla vybavena i obsáhlým textovým materiálem. Významnou položkou byly exponáty vážící se ke vzniku a průběhu tzv. Bezručova kultu v padesátých letech 20. století.

OBR. 7: Výstava *Petr Bezruč – Bard prvý, co promluvil*; zdroj: ÚČL

OBR. 8: Výstava Petr Bezruč – Bard prvý, co promluvil; zdroj: ÚČL

Další významnou – v tomto případě na odborné publikum cílící – akcí, kterou ÚČL spolupořádal, byla literárněvědná konference, která se uskutečnila ve dnech 21.–22. září 2017 v Opavě.

Dvoudenní konference představila současné směry ve výzkumu díla Petra Bezruče (pracovníci ÚČL vystoupili s příspěvkem k tématu dalších textologických úkolů v básnickové díle) a navázala tak na dlouholetou tradici odborných konferencí věnovaných dílu tohoto autora.

Konečně bylo při příležitosti výročí realizováno nové vydání Bezručovy nejznámější básnické sbírky *Slezské písně*, pro které text edičně připravili pracovníci ÚČL AV ČR. Jedinečné vydání přináší osmdesát jedna ilustrací (jedna ke každé básni) od jedenaosmdesáti současných výtvarných umělců. Originály jejich ilustrací byly prezentovány paralelně s hlavní výstavou ve zvláštní expozici.

Celý projekt byl realizován s podporou Akademie věd ČR v rámci programu Regionální spolupráce AV ČR a krajů a mikroregionů ČR.

1.9 Nespátříte hada a Cirkus pictus; vědecká spolupráce v rámci projektu Strategie AV21

V rámci mezioborového projektu *Umění jako forma komunikace* v programu *Formy a funkce komunikace* Strategie AV21 byly v roce 2017 realizovány dva významné výstupy, na nichž se podíleli i pracovníci ÚČL – v obou se spojila prezentace tématu v podobě výstavy a vědecké zpracování tématu v kolektivní monografii.

Výstava *Nespátříte hada* byla veřejnosti otevřena od února do dubna 2017 v Oblastní galerii v Liberci. Představila vzájemné vztahy různých uměleckých reprezentací dětského světa: pozornost, již mu věnoval malíř a spisovatel Josef Čapek, inspirovala básníky Františka Hrubína a Jana Skácela. Jejich sbírky vznikly přímo na motivy Čapkových pastelů. K Hrubínovým básním pak skladatel Miloslav Kabeláč zkomponoval cyklus dětských sborů. Výstava, připravená v rámci projektu kolegy z Ústavu dějin umění, ukázala tyto inspirační vztahy prostřednictvím multimediální instalace konceptuálního umělce Pavla Sterce, jež obsahovala Čapkovy pastely a kresby, Hrubínovy a Skácelovy básně včetně jejich podoby recitované i Kabeláčův notový záznam skladby a novou nahrávku jejího hudebního provedení. Výstava zaznamenala velký návštěvnický ohlas a také pozitivní mediální ohlasy.

Česko-anglicky vydaná publikace *Nespátříte hada / Not a Single Snake in Sight* zasadila tyto umělecké vztahy do širšího historického i teoretického kontextu. Pavla Machalíková (ÚDU) a Dalibor Dobiáš (ÚČL) se soustředili k reprezentaci dětského světa v umění a literatuře 19. století; Tomáš Winter (ÚDU) zapojil Čapkovy pastely do kontextu evropské avantgardy, pro niž bylo dětské vidění světa značně inspirativní, Stanislava Fedrová (ÚČL) zvažovala Hrubínovy a Skácelovy básně k Čapkovým pastelům na pozadí obecnějších proměn v poezii pro děti a také v tradici básní inspirovaných výtvarnými díly; Pavel Kordík (EÚ) interpretoval cyklus sborů v kontextu Kabeláčova skladatelského díla.

Projekt tak realizoval oba klíčové úkoly Strategie AV21, tedy jak využití mezioborové a meziinstitucionální synergie v řešení obecněji formulovaných vědeckých témat základního výzkumu, tak aplikace těchto výsledků v podobě výstavy a prezentace veřejnosti. Jádru týmu navázalo na tuto úzkou spolupráci v dalším projektu věnovaném fenoménu cirkusu.

Výstava *Cirkus pictus* proběhla od října do prosince 2017 v Galerii výtvarného umění v Chebu, opět s dobrým návštěvnickým ohlasem; komentované prohlídky s autory byly zařazeny do Týdne vědy a techniky AV ČR. V kolektivní monografii *Cirkus pictus – zázračná krása a ubohá existence. Výtvarné umění a literatura 1800–1950* autory Tomáše Wintera, Pavlu Machalíkovou (oba ÚDU) a Stanislavu Fedrovou (ÚČL) doplnil přední historik cirkusu Hanuš Jordan (Národní muzeum). Autorský tým se v ní soustředil na reprezentace cirkusových motivů v literatuře a výtvarném umění, které jej ukazují nejen jako nevšední podívanou a vytržení z všedního světa, případně i s jistým aspektem dobrodružství, ale vedle toho též jako prostředek sociální kritiky a reflexe života na okraji společnosti. Ukázal ale také interpretace takových děl, která tematizovala svět cirkusu a jeho typické postavy v přenesených významech, v nichž se stávají metaforou stavu světa a společnosti, jejich hrdinové pak nezřídka i symbolickými postavami.

Publikace, graficky upravená Terezou Hejmovou a Adélou Svobodovou, získala *Cenu Ministerstva kultury* v kategorii odborná literatura soutěže Nejkrásnější česká kniha za rok 2017. Pozitivní jsou také první odborné reakce – renomovaná historička umění Hana Rousová např. napsala: „Nejen u nás, ale ani v zahraničí takto zaměřená práce dosud nevznikla. Téma ... autorům mimo jiné umožnilo řadu nových pohledů na ty aspekty, které v rámci tradičních uměnovědných otázek zůstávají spíš na okraji anebo jsou zcela opomenuty. Zejména se to týká subkulturních žánrů a jejich transformace do tzv. vysokého umění. Projekt je mimořádný nejen tématem, ale stejně tak i periodizací dějin umění.“

OBR. 9: Výstava *Cirkus pictus*; zdroj: ÚČL

1.10 Ocenění pracovníků

1.10.1 Cena Josefa Hlávky

Matouši Jaluškovi (oddělení starší literatury) a Václavu Smyčkovi (oddělení literatury 19. století / Germanobohemistický tým) byla za jejich vědeckou činnost udělena *Cena Josefa Hlávky pro nejlepší studenty a absolventy pražských veřejných vysokých škol, brněnské techniky a mladé talentované pracovníky Akademie věd České republiky*.

OBR. 10: *Předsedkyně AV ČR Eva Zažímalová a předseda nadace Nadání Václav Pavlíček předávají Cenu Josefa Hlávky Matouši Jaluškovi; zdroj: nadace Nadání*

1.10.2 Nejkrásnější české knihy roku 2017

V tradiční soutěži *Lidových novin* se na prvním místě v kategorii odborná literatura umístila kniha *Cirkus Pictus*, na jejíž přípravě se podílela Stanislava Fedrová (oddělení teorie).

1.11 Činnost výzkumné infrastruktury Česká literární bibliografie

Již druhým rokem rozvíjela své aktivity výzkumná infrastruktura Česká literární bibliografie (ČLB), jejímž základem je oddělení bibliografické a archivní Střediska literárněvědných informací ÚČL. Projekt ČLB (MŠMT ČR, 2016–2019) úspěšně prošel tzv. interním hodnocením výzkumných infrastruktur, prováděném mezinárodní komisí expertů. Proces hodnocení byl zahájen v závěru roku 2016, podklady pro hodnocení byly odevzdány v lednu (zpráva ČLB) a v únoru 2017 (zpráva scientific boardu ČLB), v červnu 2017 proběhl pohovor s komisí. Výsledné hodnocení (druhé nejvyšší z pěti možných) potvrdilo stabilní pozici ČLB mezi výzkumnými infrastrukturami pro humanitní vědy. Na základě dosaženého hodnocení by výzkumná infrastruktura ČLB měla být financována i v období po skončení první fáze projektu, tj. v letech 2020–2022.

Pracovníci a pracovnice infrastruktury ČLB pokračovali v retrospektivním doplňování bibliografie českého literárního samizdatu, které patří k hlavním aktivitám projektu pro léta 2016–2019 (k 31. 12. 2017 pořízeno 2 853 záznamů). Kontinuálně byla zpracovávána běžná bibliografie, představující další z pilířů činnosti ČLB. Za rok 2017 byly databáze popisující literární dění od roku 1945 do současnosti rozšířeny o 26 106 bibliografických záznamů, takže celkově zahrnují již 571 825 položek. Pokračovaly také práce na konverzi databáze České literární osobnosti, jejíž převod do mezinárodního výměnného formátu MARC21 by měl být ukončen v roce 2018. Jako vedoucí pracoviště svého druhu se ČLB prezentovala vydáním sborníku České oborové bibliografie (ed. Markéta Ř. Holanová) v edici Bibliographica, uceleně mapující jeden ze tří sektorů národního bibliografického systému. Velkou pozornost věnovala ČLB vzdělávání a informování svých koncových uživatelů, zejména vysokoškolských studentů. Prezentacemi a kurzy se zapojila do výuky ve Škole praktické bohemistiky, pořádané v ÚČL pro studenty Ostravské univerzity i dalších vysokých škol z ČR, zajistila semestrální seminář pro studenty Pedagogické fakulty UK, v Polsku prezentovala možnosti využití svých databází a dalších nástrojů studentům bohemistiky z Opolské univerzity atd.

Strategickou důležitost má pro ČLB spolupráce s Polskou literární bibliografií (dále PLB), kterou vytváří Instytut Badań Literackich PAN. Svou historií, typem, rozsahem a systematičností zpracovávaných dat i současným stavem a rozvojovými cíli představuje PLB nejbližší zahraniční paralelu ČLB, obě infrastruktury disponují zároveň korpusem dat o ohlasu polské literatury v Česku, respektive české literatury v Polsku, které představují přirozený komplement národních sbírek. Roku 2017 bylo zahájeno řešení tříletého mobilityho projektu ČLB a PLBL „Future of Polish and Czech Literary Bibliography: Towards Integration and Exploitation in Comparative

Research“. V dubnu 2017 navštívili pracovníci ČLB Instytut Badań Literackich ve Varšavě i kmenové pracoviště PBL v Poznani, recipročně se v říjnu 2017 účastnili polští kolegové společného workshopu v Praze.

Významný úspěch ČLB představovalo udělení grantu z evropských strukturálních fondů, výzvy Výzkumné infrastruktury v rámci OP VVV. Projekt s názvem „Český literární internet: data, analýzy, výzkum“ získal podporu v únoru 2017. Po následné negociační fázi bylo v květnu 2017 rozhodnuto o vydání právního aktu a od července 2017 bylo zahájeno vlastní řešení projektu, které je plánováno na 46 měsíců. Jeho hlavními výstupy by mělo být zpracování bibliografie českého literárního internetu, prováděné týmem o 4 FTE), příprava souvisejícího analytického softwaru a zároveň základní výzkum v oblasti literatury na českém internetu, do něhož je zapojeno i oddělení 20. století a literatury současné a oddělení pro výzkum literární kultury ÚČL.

Pokud jde o bibliografii literárního internetu, ke konci roku bylo zpracováno 3 654 záznamů. Záznamy jsou systematicky doplňovány o link na umístění daného článku na webu. Zároveň se podařilo navázat funkční spolupráci s Národní knihovnou ČR. Díky ní je většina excerpovaných článků doplňována o odkaz do aplikace Webarchiv, do nějž je systematicky ukládán obsah vybraných českých webových stránek.

OBR. 11: Přednáška Markéty Holanové „Jak se neutopit v bibliografickém moři“ v rámci Jarních exkurzí do světa vědy; zdroj: ÚČL

2. Publikace

2.1 Knižní publikace pracovníků

Počet vydaných knižních publikací – monografií, kolektivních knih a edic – pracovníků ÚČL i v roce 2017 překročil dvě desítky. Podařilo se dokončit a vydat kolektivní publikace, které jsou výsledkem práce badatelských týmů v oblasti literární teorie a historie (*Za (de)konstruktivismem. Kritické koncepty (post)poststrukturální literární a kulturní teorie; Zatemněno. Česká literatura a kultura v protektorátu*). Individuální monografie směřovaly ke komplexnímu uchopení výrazných osobností z moderních dějin české literatury (František Gellner, František Zavřel), jakož i k charakteristice literatury a literárního života vybraných dějinných etap (poezie doby Karla IV.; literatura a kultura období stalinismu). Další fázi kvalitativního zkoumání české čtenářské kultury završila publikace Jiřího Trávnička *Česká čtenářská republika*. Řada publikací vydaných v roce 2017 dokládá, že výzkum v ÚČL v současnosti probíhá v mezioborových a intermediálních souvislostech (např. knihy *Cirkus pictus. Zázračná krása a ubohá existence. Výtvarné umění a literatura 1800–1950* či *Svaté obrázky: pražská devoční grafika 18. a 19. století*).

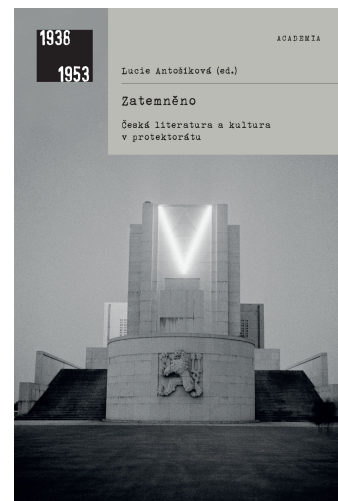
Jan Matonoha a kol.: Za (de)konstruktivismem. Kritické koncepty (post)poststrukturální literární a kulturní teorie (Academia, Praha 2017, 517 stran)

Kniha s titulem *Za (de)konstruktivismem*, naznačujícím jak to, co následovalo po (de)konstruktivismu, tak i určité nostalgické ohlédnutí za již proběhnuvší tendencí, a s podtitulem *Kritické koncepty (post)poststrukturální literární a kulturní teorie* obsahuje 102 heslových statí. Vedle Jana Matonohy, který je autorem více než tří čtvrtin hesel, do ní přispěli též Richard Müller, Josef Fulka, Pavel Šidák, Jakub Češka, Josef Šebek a Jan Lukavec. Jednotlivé statí jsou věnovány pojmům jako studium – punktum, singularita, rizoma, aporie, událost, touha, vznešeno, abjekt, jouissance, matérie, afekt, transgrese, performativita, tělesnost, (post)feminismus, gender, homo sacer, zóé – bios, zvíře, paradigma, diskurz, dispozitiv, moc, epistémé, represivní hypotéza, technologie sebe sama, kulturní kapitál, habitus, medialita ad. Hesla jsou uspořádána tematicky do devíti hnízd: poststrukturalismus, dekonstrukce, psychoanalýza, postmarxismus, feminismus a gender, diskurz, kánon, tělo a zvíře. Ve svém úhrnu příručka usiluje o to poskytnout hlubší vhled do posledních čtyřiceti let vývoje (post)poststrukturální literární a kulturní teorie, a může tak sloužit zájemcům a zájemkyním o současnou literární teorii a filosofii, kulturní studia, antropologii, teorii umění a další obory.

Lucie Antošíková (ed.): *Zatemněno. Česká literatura a kultura v protektorátu* (Academia, Praha 2017, 422+XXVI stran)

Navzdory rostoucímu zájmu badatelů humanitních oborů představuje období protektorátu Čechy a Morava doposud nepříliš probádanou oblast českých dějin. Monografie *Zatemněno: česká literatura a kultura v protektorátu* je proto příspěvkem k lepšímu poznání a pochopení této velmi specifické fáze naší literární a kulturní historie. Kolektiv autorů čtenářům předkládá dvacet sedm aktuálních sond do problematiky protektorátní tvorby a kulturní politiky, které se opírají o výzkum dobového – nejen českého, ale i německého – materiálu a usilují o jeho adekvátní historickou interpretaci. Cílem ovšem je dané kulturní období nahlédnout novými očima, mimo tradiční výkladová schémata, a na úrovni dnešního poznání tak pojmenovat mechanismy, jež určovaly tehdejší společenský a kulturní život a ovlivňovaly podobu tvorby literární, divadelní, hudební, filmové či rozhlasové.

Jiří Trávniček: *Česká čtenářská republika. Generace, fenomény, životopisy* (Host, Praha 2017, 445 stran)

Kniha o současné české čtenářské kultuře vychází z anonymních čtenářských životopisů, které se nahrávaly v letech 2009–2015. Tyto výpovědi (celkem jich je 138) slouží jako základ pro trojí pohled na české čtenářství. Úhel generační portrétuje čtyři generace (rozhlasovou, televizní, počítačovou a internetovou), konkrétně to, čím musely projít a jaké jsou jejich dominanty. Druhá perspektiva (fenomény) se zabývá tematickými průsečíky, tedy tím, co z jednotlivých čtenářských životopisů vyplynulo – například Babička, detektivka, film a kniha, odpadnictví, povinná četba, Švejk, tipaři, zákazy a další. Třetí úhel (životopisy) přináší devět životních čtenářských příběhů, které jsou něčím typické a zároveň něčím podnětné, to vše s malou interpretační nápovědou.

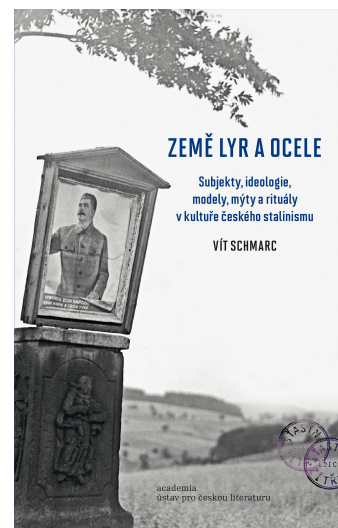
Petr Plecháč – Robert Kolár: Kapitoly z korpusové versologie (Akropolis, Praha 2017)

Kapitoly z korpusové versologie jsou výstupem dlouhodobého projektu zaměřeného na výzkum českého verše 19. století a navazuje na práce Miroslava Červenky a Květy Sgallové. Kromě analýzy vybraných rytmických charakteristik a jejich spojitosti s dobovými poetikami je pozornost věnována komplexní charakteristice rytmického stylu veršovaného textu. Kniha se materiálově opírá o Korpus českého verše a je založena na sledování měřitelných charakteristik textů.

Vít Schmarc: Země lyr a ocele. Subjekty, ideologie, modely, mýty a rituály v kultuře českého stalinismu (Academia, Praha 2017, 423 strany)

Prostřednictvím několika analytických sond do poezie, prózy a filmu českého socialistického realismu v letech 1948–1955 zkoumá tato monografie podstatu znakového systému, v němž na jedné straně stojí pevná mocenská síť institucí, na straně druhé různé formy subjektů (přátelských i nepřátelských, modelových i odstrašujících, poslušných i odporujících). Základem je tázání po povaze symbolického pole, které je v této ideologické komunikaci utvářeno: Co to vlastně byl onen neomylný a epochální socialistický realismus? Z jakých zdrojů čerpala jeho česká varianta? Jaké sovětské modely byly přejímány, které naopak potlačovány? Jakou podobu ideální skutečnosti dobová literatura generovala? V návaznosti na sémiotické analýzy Vladimíra Macury a rozsáhlou inspirativní anglo-americkou tradici reflexe mýtů a rituálů socialistického realismu usiluje monografie nazřít český stalinismus nikoli jako významově petrifikované pole, ale jako dynamický prostor, v němž se srážejí různé perspektivy, tradice, snahy podmanit si skutečnost v její celistvosti i ideologické strategie „apelace“ subjektů.

Lucie Kořínková: František Gellner. Text – obraz – kontext (Akropolis, Praha 2017, 509 stran)

Kniha představuje Gellnerovo dílo v neobvyklých či neznámých perspektivách a souvislostech. Snahou je přitom udržet na zřeteli Gellnera jako tvůrce činného ve dvou oblastech zároveň – literární a výtvarné, a tyto složky jeho díla pak prezentovat pokud možno v jejich různosti, ale také v silném propojení. Konkrétní Gellnerovy texty i kresby jsou ve výkladu osvětlovány s ohledem na dobové kontexty, do nichž tyto práce vstupovaly. Ve výkladu jsou využity prameny donedávna neznámé a zatím nezkoumané, vedle nich se však práce opírá o materiály, jež jsou dlouho známy, nezřídka se je ovšem snaží nahlédnout poněkud jinak, než bylo dosud v gellnerovské literatuře obvyklé. Cílem není radikálně reinterpretovat to, co z Gellnerova díla zůstává zdaleka čtenářsky nejživější, totiž jeho lyriku, jako spíše skrze průhledy od prací ležících většinou mimo toto vymezení nabídnout nové, vrstevnatější, komplexnější a vnitřně propojenější čtení celku autorského díla, respektive doby, pro niž a v níž bylo tvořeno.

Lucie Kořínková —
František Gellner
Text — obraz — kontext

Eduard Burget: Dramatik na pranýři. Podivný osud spisovatele Františka Zavřela (Academia, Praha 2017, 477+LXIV stran)

Spisovatel a dramatik František Zavřel (1884–1947) byl jako autor řady divadelních her, románů a básnických sbírek pozoruhodnou osobností českého kulturního života první poloviny 20. století. Svým nacionalismem, konzervativním založením, odporem k demokratickým tradicím a především vypjatým individualismem se často ocital mimo kontext liberálně demokratické kultury první republiky. Od poloviny třicátých let byl přiřazován k tvůrcům sympatizujícím s italským a českým fašismem, jeho veřejná vystupování nabývala až extrémních poloh, případně se cílenou kampaní snažil skandalizovat osobnosti domácí kultury a politiky. Monografie, která spojuje prvky biografické a obecně historické, se snaží postihnout Zavřelovo literární, dramatické i publicistické dílo v celé jeho šíři a rozmanitosti a včlenit je do kontextu tehdejší doby.

Matouš Jaluška (ed.): Eseje o poezii a době Karla IV. (Ústav pro českou literaturu AV ČR – Radioservis, Praha 2017, 187 stran + CD)

Kniha přináší soubor studií a esejů Jany Fantysové Matějkové, Josefa Hrdličky, Matouše Jalušky, Daniela Soukupa a Martina Šorma, které se různými způsoby dotýkají funkce a ztvárnění soustavy čtyř kardinálních ctností – statečnosti, moudrosti, uměřenosti a spravedlnosti – ve středověké poezii s výhledem k poezii současnější. V jejich horizontu se neustále udržuje kulturní projekt Karla IV., autoři hledí k jeho kořenům, předobrazům či analogiím od Iberského poloostrova po střed Evropy. Ukazuje se, že ctnosti jakožto nástroj určený k popisu celku žádoucího lidského chování představují vhodný nástupní bod k interpretaci starých textů, jež jsou zpravidla alespoň částečně normativní, tato jejich vlastnost nám však z hlediska dnešní doby uniká. Jednotlivé případové studie obsažené v knize byly na jaře roku 2016 odvysílány na stanici Český rozhlas 3 Vltava v rámci oslav karlovskeho jubilea a knihu doplňuje CD s nahrávkami těchto pořadů. Pro účely publikace byly texty znovu přehlednuty, prohloubeny, vybaveny patričním aparátem a hlavně doplněny o studie, zkoumající obecnější fungování kardinálních ctností napříč středověkou literaturou.

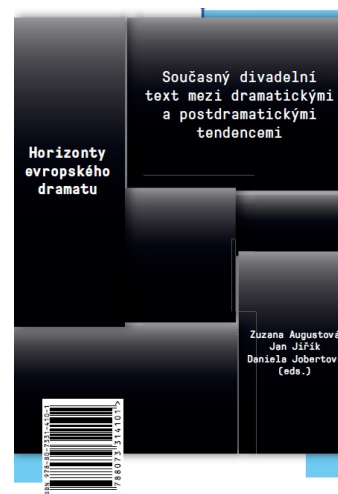
Tomáš Winter – Pavla Machalíková – Stanislava Fedrová – Hanuš Jordan: Cirkus pictus. Zázračná krása a ubohá existence. Výtvarné umění a literatura 1800–1950 (GAVU Cheb – Arbor vitae – Artefactum, Cheb – Řevnice – Praha 2017, 159 stran)

Cirkus s typickými postavami artistů, klaunů a krotitelů exotických zvířat je svébytným prostředím, odlišným od každodenní reality. Divákům poskytuje nebývalou podívanou a nové smyslové zážitky. Ve výtvarném umění a literatuře je cirkus spojován s rozmanitou symbolikou. Kniha *Cirkus pictus* zpřítomňuje tyto reflexe v českém prostředí od počátku 19. století do poloviny 20. století, a to v širších souvislostech evropského umění. Vedle prací známých autorů, mezi něž patřili Bohumil Kubišta, Josef Čapek, Jindřich Štyrský, Vítězslav Nezval nebo Eduard Bass, představuje i díla pozapomenutých tvůrců. Pozornost věnuje také historii cirkusu samého.

Zuzana Augustová – Jan Jiřík – Daniela Jobertová (eds.): Horizonty evropského dramatu: Současný divadelní text mezi dramatickými a postdramatickými tendencemi (NAMU, Praha 2017, 331 stran).

Kniha je výstupem projektu, jehož cílem je nabídnout komparativní pohled na současné tendence evropské dramatiky. První část sestává z hledu českých teoretiků do jednotlivých divadelních kultur. Čtenář tak může sám nacházet paralely a rozdíly mezi vývojem dramatiky v Německu a Rakousku (Zuzana Augustová), Velké Británii (Martina Schlegelová), České republice (Vít Pokorný), Polsku (Jan Jiřík), Rusku (Marcela Magdová) a Itálii (Kateřina Bohadlová). Druhá část knihy obsahuje do podoby studií zpracované příspěvky ze symposia Současný divadelní text mezi dramatickými a postdramatickými tendencemi.

Martin Hrdina – Eva Bendová – Kateřina Piorecká (eds.): Člověk a společnost 19. století tváří v tvář katastrofě (Academia, Praha 2017, 375 stran)

Kniha obsahuje příspěvky z 36. ročníku plzeňského symposia, v jehož rámci pokračovala debata o civilizačních kolapsecích a regeneračních procesech. Více než tři desítky vědců zde z různých perspektiv nahlíží na události, jež v 19. století vyvolávaly vzrušení a neklid v obyvatelstvu českých zemí – od povodní a požárů přes dopravní neštěstí až po státní bankrot. Autoři v jednotlivých kapitolách pozorují, jak na takové události reagovali spisovatelé, jak je zobrazovali výtvarní umělci, a také uvažují o strategiích zvládnutí následků katastrofického dění, které se uplatňují nezdědka i v dnešním světě (například životní pojištění nebo předpisy požární ochrany).

Kateřina Piorecká (ed.): 11. 6. 1947. Založení Ústavu pro českou literaturu v dokumentech. Ed. Kateřina Piorecká (Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha 2017, 56 stran)

Výroční publikace shrnuje v komentované edici faksimilí dokumentů, zachovaných v Archivu Akademie věd (A AV ČR, fond ČAVU, sign. 212.0, inf. Č. 282), založení Ústavu pro českou literaturu od první zmínky o potřebě založit neuniverzitní badatelskou literárněvědnou instituci v rámci České akademie věd a umění. Poprvé zpřístupňuje jednotlivé verze návrhů na její zřízení s připomínkami, škrty a komentáři literárních teoretiků a historiků, kteří se na jejím vzniku podíleli (Jan Mukařovský, Albert Pražák, Ján Bakoš aj.) i konečné vydání Organizačního řádu Ústavu pro českou literaturu České akademie věd a umění, na jehož základě tato badatelská instituce byla v roce 1947 založena. Dokumenty doplňuje Zpráva o činnosti ÚČL ČAVU zpracovaná Antonínem Grundem na podzim 1948, jež rekapituluje průběh vzniku ústavu a vyčísluje náklady s tím spojené.

11. 6. 1947
ZALOŽENÍ ÚSTAVU
PRO ČESKOU LITERATURU
V DOKUMENTECH

Markéta Ř. Holanová (ed.): České oborové bibliografie. Sborník z interdisciplinárního semináře (Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha 2017, 202 stran)

V rámci Týdne s Českou literární bibliografií, uspořádaného výzkumnou infrastrukturou Česká literární bibliografie, se 19. října 2016 konalo interdisciplinární setkání oborových bibliografů. Předkládaná publikace přináší tištěné verze šestnácti příspěvků z tohoto semináře. Čtenářům poskytuje základní informace o článkových bibliografiích nejrozličnějších oborů, jež zde byly zastoupeny: seznámí je s jejich historickým vývojem, aktuálním stavem zpracování, excerpční základnou současné i retrospektivní bibliografie, používaným technologickým řešením a dalšími aktivitami či problémy, jež s jejich chodem souvisejí.

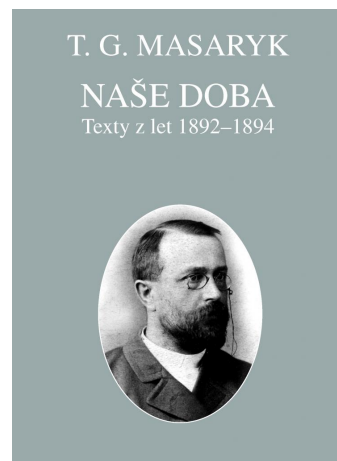
Martin Hrdina (ed.): Šeřík a růže. Korespondence Irmy Geisslové a Sofie Podlipské 1883–1897 (Academia, Praha 2017, 591 stran)

Spisovatelky Sofie Podlipská a Irma Geisslová si v letech 1883 až 1897 dopisovaly jak o svých každodenních starostech, tak o výjimečných zážitcích, vyměňovaly si názory na umění a uvažovaly o smyslu života. Korespondence otevírá pozoruhodné průhledy do života měšťanských rodin sklonku 19. století a představuje významný pramen pro poznání života a díla obou autorek a šířeji i českého literárního a kulturního dění. Svazek je uveden studií, jež seznamuje čtenáře se souvislostmi vzniku dopisů a zamýšlí se nad jejich básnickými stylizovanými pasážemi. Samotné dopisy jsou opatřeny vysvětlivkami, které objasňují reálie potřebné pro porozumění textu. Součástí knihy je obrazová příloha zahrnující ukázky rukopisu autorek, rodinné fotografie a další materiál.

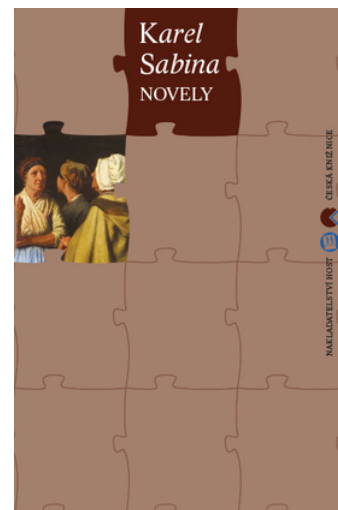
Jiří Flaišman (ed.): T. G. Masaryk – Naše doba: texty z let 1892–1894. (Ústav T. G. Masaryka – Masarykův ústav a archiv AV ČR, Praha 2017, 506 stran)

Další svazek souborného vydání prací T. G. Masaryka shrnuje všechny známé tiskem vydané texty z let 1892–1894, z období, kdy vedle příspěvků do týdeníku *Čas* (v něm např. rozsáhlá studie o F. M. Dostojevském) přispívá do časopisu *Athenaeum* (např. stať o J. A. Komenském), po jehož zániku Masaryk zakládá nový měsíčník *Naše doba*, který začne intenzivně naplňovat rozsáhlými studiemi (např. Kult Rozumu a Nejvyšší bytosti), zprávami, přehledy, recenzemi a poznámkami. Edice dále přináší oddíl dubí a společných prohlášení a je vybavena anotovaným jmenným rejstříkem.

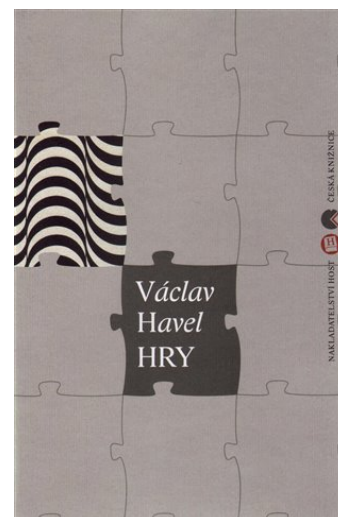
Petra Hesová (ed.): Karel Sabina – Novely (Host – Nadační fond Česká knižnice – ÚČL, Brno–Praha 2017, 430 stran)

Svazek vydaný v edici Česká knižnice obsahuje tři novely vybrané z rozsáhlého a různorodého díla Karla Sabiny (1813 až 1877), které přibližují dnešnímu čtenáři autorův tvůrčí vývoj a rovněž poukazují na jeho nezanedbatelný vliv na formování české literatury v její tematické i žánrové rozmanitosti. Svazek otevírá předbřeznová novela *Ervín* (1836, upraveno 1845), modelová próza českého romantismu. *Vesničané* (1847) pak představují první z pokusů o realistické zobrazení jinak převážně idealizovaného českého venkova. V závěrečném, umělecky patrně nejzdařilejším díle *Oživené hroby* (1870) Sabina střízlivě, kriticky i sebekriticky konfrontoval názory a ideály účastníků evropského revolučního dění čtyřicátých let a bryskní pointou zhodnotil výsledky úsilí a činů své generace. Připojena je i časopisecká verze této novely, nazvaná *Hroby živoucích* (1863), a komentovaný soupis evidovaných vydání.

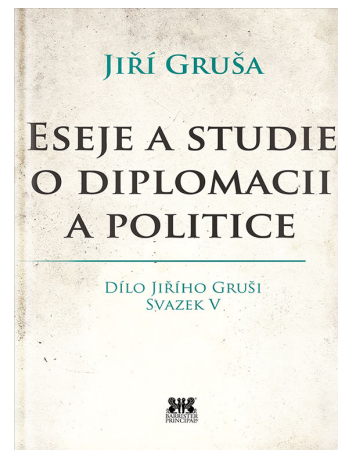
Lenka Jungmannová (ed.): Václav Havel – Hry (Host – Nadační fond Česká knižnice – ÚČL, Brno–Praha 2017, 560 stran)

Pro edici Česká knižnice připravila Lenka Jungmannová edici divadelních her Václava Havla, které tvoří pomyslné vrcholy jeho dramatického díla: *Zahradní slavnost* (1963), *Vyrozumění* (1965), *Ztížená možnost soustředění* (1968), *Žebrácká opera* (1972), *Audience*, *Vernisáž* (1975), *Largo desolato* (1984) a *Pokoušení* (1985). V těchto hrách Havel konstituuje, rozvíjí a brilantně obměňuje svůj groteskně-satirický dramatický rukopis, vyrůstající z kritiky totalitní ideologie padesátých a šedesátých let a postupně do sebe vstřebávající také myšlení disidentské, formující se v dekadách následujících. Svazek edičně připravila Lenka Jungmannová, která v závěrečném komentáři sleduje nejen genezi jednotlivých her, jejich ohlasy a kritickou recepci, ale i jejich publikační a inscenační život.

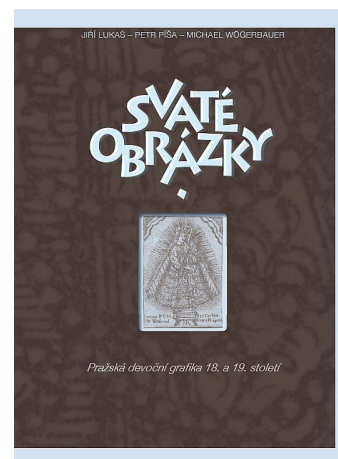
Dalibor Dobiáš (ed.): Eseje a studie o diplomacii a politice. Dílo Jiřího Gruši. Svazek V. (Barrister & Principal, Brno 2017, 583 stran)

V esejích, projevech a dalších textech v tomto svazku Jiří Gruša jako český velvyslanec, ministr, posléze i ředitel Diplomatické akademie ve Vídni, komentuje Evropu po pádu železné opony a její výzvy. Nabízí jedinečně mnohostranný a zasvěcený pohled na vzájemné vztahy Čechů, Němců a Rakušanů a jejich novodobé milníky (Česko-německá deklarace, vstup České republiky do NATO a Evropské unie). Předkládá však i svůj pohled na historii středoevropského soužití. Již Grušovy texty z počátku devadesátých let přitom představují překvapivě aktuální konfrontaci se základy soudržnosti evropských společenství a jejich vnitřními a vnějšími hrozbami.

Petr Píša – Michael Wögerbauer – Jiří Lukáš: Svaté obrázky: pražská devoční grafika 18. a 19. století (Muzeum hlavního města Prahy, Praha 2017, 230 stran)

Kniha je věnována vzniku, výrobě a významu specifické grafické produkce s náboženskými motivy v průběhu 17.–19. století. Seznamuje čtenáře s objekty lidové zbožnosti v barokní Praze – milostnými sochami a obrazy uctívanými v jednotlivých pražských kostelech a poutních kaplích, s jejich historií a vzhledem, jak nám jej představují devoční grafické listy. Na příkladu Jana Pachmayera pak popisuje problematiku výroby a tisku svatých obrázků v Praze po útlumu a znovuoživení náboženského života v průběhu první poloviny 19. století. Zabývá se dále cenzurou svatých obrázků v první polovině 19. století a přináší soupis pražských mědirytců a ocelorytců, tiskařů mědirytin, litografů, knihtiskařů, knihkupců a nakladatelů od sklonku 18. do počátku druhé poloviny 19. století, kteří svou činností zasahovali do výroby svatých obrázků či obchodu s nimi.

2.2 Publikace vydané v ÚČL

ÚČL působil v roce 2017 také jako vydavatel neperiodických a periodických publikací a digitálních informačních zdrojů. Hlavní ediční aktivitou bylo vydání pěti nových svazků v edici Česká knižnice, jež bylo podpořeno z prostředků Strategie AV21 a realizováno ve spolupráci s nakladatelstvím Host. Jedná se o tyto svazky:

- Božena Němcová: *Babička*
- Václav Havel: *Hry*
- Karel Sabina: *Novely*
- Kryštof Harant z Polžic a Bezdruzic: *Putování aneb Cesta z království českého...*
- Jaromír John: *Večery na slavníku*

Deseti novými sešity pokračovalo rovněž vydávání didaktických materiálů v doprovodné edici Seminář České knižnice.

Ročníkem 65 pokračovalo vydávání vědeckého dvouměsíčníku *Česká literatura*, který byl nadále excerpován v databázi ERIH, SCOPUS, The Central European Journal of Social Sciences and Humanities, Internationale Bibliographie der geistes- und sozialwissenschaftlichen Zeitschriftenliteratur a Web of Science. Vedle pěti běžných čísel věnovala redakce jako obvykle jedno číslo vybranému tématu. Hostujícími editorem tematického čísla o literárněvědném marxismu byl Roman Kanda (ČL 6/2017). Obsah časopisu byl šířen rovněž prostřednictvím zpoplatněných článkových databází JSTOR (staženo přes 2000 článků) a Central and Eastern European Online Library (staženo přes 400 článků).

Redakce *České literatury* pokračovala v popularizaci časopisu formou internetového blogu *Česká literatura v síti*, kde jsou v týdenním intervalu zveřejňovány kritické nebo publicistické texty z tištěného vydání nebo texty související s obsahem časopisu (15 544 unikátních návštěvníků za rok 2017, počet návštěvníků se tedy od založení blogu v roce 2014 více než zdvojnásobil).

U časopisu *Cornova*, který ÚČL vydává od roku 2016 společně s Českou společností pro výzkum osmnáctého století, došlo k reformám redakčního fungování. Od začátku roku 2017 byla ustavena nová redakční rada (místo dosavadních dvou orgánů, redakční rady a mezinárodní redakční rady). Jejím předsedou se stal Michael Wögerbauer (ÚČL) a jeho zástupcem Marc Niubo (FF UK). Nová redakční rada má 22 členů z pěti zemí, kteří se podle možností aktivně zapojují do chodu časopisu.

Radou byla nově přijata strategie vydávat větší počet komponovaných tematických čísel s cílem profilovat časopis jako inovativní a vícejazyčnou platformu pro interdisciplinární výzkum 18. století s důrazem na středoevropský i širší kontext. V průběhu roku byla také podepsána smlouva s databází EBSCO, která bude články z *Cornovy* distribuovat v elektronické verzi.

OBR. 12: Časopisy Česká literatura a Cornova. Zdroj: ÚČL

2.3 Souhrnné údaje o publikační činnosti

Časopisecké studie publikovali pracovníci ÚČL nejčastěji v časopise *Česká literatura*, který splňuje nejvyšší kritéria uplatňovaná dnes na vědecká periodika (je excerpován mj. v databázích ERIH, SCOPUS a WoS). Dále přispěli do recenzovaných časopisů, jako jsou *Revue des études slaves*, *European Avant-Garde and Modernism Studies*, *Studia Metrica et Poetica*, *Slovo a slovesnost*, *World Literature Studies*, *Enthymema*, *Bohemica litteraria*, *Bohemica Olomucensia*, *Cornova*, *Acta Musei nationalis Pragae. Historia litterarum*, *Český jazyk a literatura*, *Hudební věda*, *Litikon*, *Svět literatury*, *Trudy Instituta ruskogo jazyka im. V. V. Vinogradova*, *Divadelní revue*, *Knihovna – knihovnická revue*, *Literární archiv*, *Studia bibliographica Posoniensia*.

Podle Akademického systému evidence publikací (ASEP), provozovaného Knihovnou AV ČR, v roce 2017 publikovali pracovníci ÚČL 322 výstupů. Podle Registru informací o výsledcích (RIV), který provozuje vládní Rada pro výzkum, vývoj a inovace, pracovníci ÚČL publikovali 86 výstupů.

Struktura publikací ÚČL	ASEP	RIV
Článek v odborném periodiku	97	33
Monografie	23	7
Kapitola v knize	53	29
Konferenční sborník	14	10
Konferenční příspěvek	4	2
Překlad	5	0
Recenze	108	1
Software	1	1
Dizertace	1	0
Článek v novinách	8	0
Pořádání akce	4	3
Ostatní výsledky	4	0
Celkem	322	86

TAB. 1: Publikace pracovníků ÚČL v roce 2017; zdroj: ASEP, RIV

3. Mezinárodní spolupráce

3.1 Zahraniční badatelé a studenti v ÚČL

Dva zahraniční badatelé absolvovali delší badatelský pobyt v ÚČL na základě podpory z programu Fellowship Josefa Dobrovského (dále FJD), financovaného Akademií věd ČR: Stipendijní pobyt historičky Mony Garloff (Universität Stuttgart, únor–duben 2017) s habilitačním tématem „Book Trade and Early Enlightenment in Central Europe, 1680–1750“, přinesl podněty pro dva týmy ÚČL. Bádání M. Garloff se bezprostředně vztahuje k projektu *Budování národa čtenářů. Síť, podniky a protagonisté knižního trhu v Čechách, 1749–1848*, na němž pracovala trojice členů oddělení pro výzkum literární kultury. Oddělení starší literatury zorganizovalo přednášku, již stipendistka zahájila diskusí o svých výzkumech s odborníky na starší dějiny literatury a knihy z České republiky. Doktorand univerzity Paris-Sorbonne Jean Boutan využil pobyt v ÚČL (listopad–prosinec 2017) pro poslední rešerše potřebné k dokončení disertace o zpracování a interpretaci „Dívčí války v české a německojazyčné literatuře první poloviny 19. století“. Zároveň pokračoval ve své dlouhodobější spolupráci s oddělením 19. století i s výzkumnou infrastrukturou Česká literární bibliografie, kde se za francouzskou stranu podílí na sdílení literárněvědných informací.

Měsíční Stipendium Zdeňka Pešata na úhradu části pobytových nákladů uděluje ÚČL ze svého rozpočtu. Čtyři stipendia získali v roce 2017 zástupci Konsorcia pro vytváření a užívání informačních zdrojů světové literárněvědné bohemistiky, dvě byla udělena na základě posouzení jejich projektů Radou ÚČL badatelům z pracovišť do Konsorcia nezapojených.

Z členských institucí Konsorcia pobývali v průběhu roku v ÚČL Marie Brunová (Universität Salzburg, červen 2017), jejíž projekt byl spojen s dokončením disertace o díle Jiřího Weila, a Xavier Galmiche (Paris IV – Sorbonne Nouvelle, leden–únor 2017) s dvěma projekty: první je nazván *Is the war over? Writings on the year 1918 in Central European literature* a má ústít v tematické číslo sborníku *Literární archiv* (PNP), druhý s názvem *La Vie de l'esprit* se týká připravovaného slovníku intelektuálů ve střední Evropě od roku 1945, na kterém spolupracují též pracovníci ÚČL. S podporou Stipendia Zdeňka Pešata absolvovala dále v ÚČL pracovní pobyt Joanna Czaplińska (Uniwersytet Opolski, srpen 2017), která pobytu využila ke studiu jazykové konverze exilových autorů a ke studiu díla Alexandry Berkové. Nora Schmidt(ová) (Universität Erfurt, říjen 2017) se ve svém postdoktorském projektu zabývá křížením různých způsobů psaní (*transferring readings*). Z tohoto úhlu pohledu se jako stipendistka ÚČL věnovala dílu Ludvíka Vaculíka.

Mimo Konsorcium bylo první Stipendium Zdeňka Pešata uděleno Grzegorzi Niećovi (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, červen–červenec 2017), který do Prahy přijel se svým habilitačním projektem, v rámci něhož se věnuje českému antikvárnímu trhu knih. Dále během pražského pobytu připravil materiály pro studii s pracovním názvem *České a polské čtenářství. Dosah – zázemí –*

institute, jejíž metodologický rámec konzultoval s Jiřím Trávníčkem. Druhou stipendistkou se stala kulturoložka Weronika Parfianowicz-Vertun (Uniwersytet Warszawski, srpen–září 2017), jež se zabývá tématem „*Kultura bydlení*” – *prostor, estetika, praktiky: reprezentace bytů v české literatuře druhé poloviny 20. století*. V Praze se W. Parfianowicz-Vertun zaměřila na zkoumání poválečných časopisů věnovaných bytové kultuře i literárních pramenů se zvláštním ohledem na undergroundovou kulturu a význam, který v ní právě byty sehrávaly.

V rámci programu Erasmus+ absolvoval Martin Navrátil (Univerzita Konstantína Filozofa v Nitre) pracovní stáž nazvanou *Problematika edičnej prípravy textu* v oddělení textologickém a edičním ÚČL. Dále navštěvoval v ÚČL přednášky a semináře a seznamoval se s výzkumnou činností dalších oddělení.

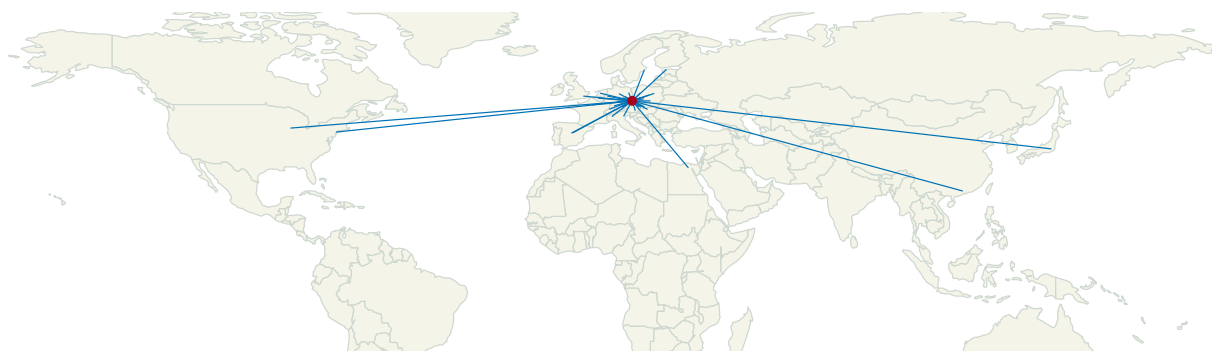
ÚČL uspořádal také přednášky významných zahraničních badatelů. Dne 9. října vystoupil před plným přednáškovým sálem ÚČL švédský mediální teoretik a komparatista Lars Elleström (Linnæus University) s teoretickou přednáškou *Coherence and Truthfulness in Communication: Mediality, Multimodality, Indexicality and 'Fictionality'*. K činnosti Centra pro studia komiksu, společného pracoviště ÚČL a Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, se 1. listopadu konala v ÚČL přednáška Marthy Kuhlman, profesorky komparativní a anglické literatury na Bryant University v Smithfieldu, Rhode Island (USA). Pod názvem *Representing the unrepresentable: Graphic narrative adaptations of Kafka's Metamorphosis srovnávala čtyři různé „transécritures“* (Thierry Groensteen) slavného Kafkova textu „Proměna“ do komiksové podoby (*graphic novel*).

OBR. 13: Přednáška Larse Elleströma; zdroj: ÚČL

3.2 Badatelé ÚČL v zahraničí

Za rok 2017 vykonali výzkumní pracovníci ÚČL celkem 63 pracovních cest, jejichž cílem byly zahraniční akademické instituce, konference a kongresy. Proslovi při nich 39 přednášek, z toho 16 na základě pozvání přijímajícího pracoviště či pořadatele konference. Čtyři cesty se konaly v rámci meziakademických dohod (ZPC), a to zejména do Švédska a na Slovensko. Celkem 25 cest bylo hrazeno z prostředků grantů GA ČR, dalších šest bylo podpořeno z mobilního projektu PAN, do něhož je ÚČL zapojen spolu s Institutem Badań Literackich PAN. Tři větší výjezdy byly hrazeny přijímající stranou, 11 výjezdů bylo podpořeno z prostředků vyčleněných v rozpočtu ÚČL na mobilitu začínajících a mladších pracovníků výzkumných útvarů.

OBR. 14: Zahraniční pracovní cesty pracovníků ÚČL; zdroj ÚČL

3.2.1 Přednášky na pozvání zahraničních univerzit

Zvané přednášky zavedly pracovníky ÚČL např. na City College of New York, jež je součástí místní městské univerzity (CUNY). V říjnu 2017 zde František Podhajský proslovil přednášku „Moretti's Hamlets or The meaning of evidence“ a Lucie Antošíková přednášku o problému paměti v posledním románu Jáchyma Topola *Citlivý člověk*. Na podobné téma přednášela L. Antošíková také v listopadu na ústavu slavistiky Universität Wien. V prosinci pak s Janem Budňákem vystoupili v Tübingen v Institutu slavistiky Eberhard Karls Universität. Dvě přednášky o žánru novočeské pohádky a o specifikách českého folkloru přednesl studentům filologie a slavistiky na univerzitě v italské Padově Pavel Šidák. Ondřej Sládek podnikl na přelomu listopadu a prosince cestu do Číny na univerzitu Guangzhou, kde na pozvání místního Russian Centre přednesl čtyři přednášky (o vztahu J. Mukařovského a R. Jakobsona, o české historii, kultuře a literatuře – v září 2018 má být v Guangzhou zahájena výuka českého jazyka).

3.3 Konference a kongresy

Matouš Jaloška spolu s Matoušem Turkem participovali na XXV. kongresu *International Arthurian Society* ve Würzburgu, kde v rámci dvou panelů představili mezinárodnímu publiku české artušovské texty a současné možnosti jejich interpretace; z účasti na kongresu vyplynula možnost uveřejnění příspěvků k literatuře českého středověku v odborném periodiku *The Arthurian Literature*. Plodem kongresu bylo rovněž navázání spolupráce s odborníky z vídeňské univerzity (Matthias Meyer, Lena Zudrell), jejichž cílem je výzkum středoevropských artušovských textů v komparativní perspektivě. M. Jaloška se navíc aktivně účastnil *The XI Cardiff Conference on the Theory and Practice of Translation in the Middle Ages – The Medieval Translator: Medieval Translations & Their Readership*, již pořádal Institut für Mittelalterforschung, součást Österreichische Akademie der Wissenschaften.

Petr Plecháč představil své bádání z oblasti počítačové versologie, stylometrie a atribuce básnických textů v různých jazycích na workshopech a konferencích v Budapešti (*Text Analysis Across Disciplines*, Central European University, duben 2017), Basileji (říjen 2017) a v Chicagu na konferenci *Association for Slavic, East European, and Eurasian Studies* (ASEEES, listopad 2017) v rámci panelu *Computational Poetics: Digital Approaches to the Analysis of Poetic Texts*. Při příležitosti dvojího výročí Jana Patočky (1907–1977) se na pozvání Université Libre de Bruxelles Jakub Říha zúčastnil konference *Heresy and Heritage. Jan Patočka on Philosophy, Politics, and the Arts* (2.–6. 5. 2017, spolupřátáno s KU Leuven), kde vystoupil s referátem *Jan Patočka on Structuralism*. Na první mimoamerické konferenci *American Comparative Literature Association* vystoupil Pavel Kořínek v rámci panelu „Comics of the New Europe: Intersections and Reflections“.

Členové textologického oddělení Jiří Flaišman, Michal Kosák a Jakub Říha se zapojili do činnosti *European Society for Textual Scholarship*. V listopadu se zúčastnili konference ve španělském Alcalá, která byla věnována intervencím vydavatele do textu uměleckého díla, tedy problematice, jež pro členy oddělení textologického a edičního ÚČL představuje jednu z klíčových otázek ediční praxe. Na konferenci vystoupili se dvěma příspěvky, zapojili se také do příprav příští výroční konference ESTS, která by se měla v září 2018 konat v Praze.